

Заявник: Єрошов Володимир Васильович

КОНСТИТУЦІЙНЕ ЗВЕРНЕННЯ

про необхідність офіційного тлумачення

абзацу 3 частини 1 статті 11 Закону України

„Про захист прав споживачів”

1. Прізвище, ім'я, по батькові громадянина України, який направляє конституційне звернення, адреса, за якою особа проживає, згідно з частиною 2 статті 42 Закону України „Про Конституційний Суд України”.

Громадянин України Єрошов Володимир Васильович, який проживає за адресою:

2. Відомості про представника за законом або уповноваженого за дорученням

Уповноваженого представника не призначено

3. Повне найменування, номер, дата прийняття, джерело опублікування правового акта, який потребує офіційного тлумачення.

абзац 3 частини 1 статті 11 Закону України „Про захист прав споживачів” від 12.05.1991., N 1023-XII – ВР (Відомості Верховної Ради УРСР, 1991, N 30 (23.07.91), ст. 379), із змінами і доповненнями внесеними Законом України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання відносин між кредиторами та споживачами фінансових послуг” від 22.09.2011р. (Відомості Верховної Ради України, 2012, N 21 (25.05.2012), ст. 197)

4. Правове обґрунтування тверджень щодо необхідності в офіційному тлумаченні

1. Необхідність в тлумаченні абзац 3 частини 1 статті 11 Закону України „Про захист прав споживачів” викликана різним тлумаченням наведеної норми судами України.

2. Наведеною нормою було заборонено надання (отримання) споживчих кредитів в іноземній валюті на території України

3. Між Заявником та Товариством з обмеженою відповідальністю . . . було укладено договір про надання споживчого кредиту на придбання автомобіля. Відповідно до умов цього договору заявнику мало бути надано кредит у національній грошовій одиниці – гривні. Проте його зобов'язання (в тому числі за щомісячними платежами) було визначено у доларах США. Розмір щомісячних платежів визначався ТОВ шляхом застосування до сум визначених в іноземній валюті курсу долара США до гривні визначених комерційним банком на момент виставлення рахунку, внаслідок чого платежі на виконання договірних зобов'язань підлягали сплаті у гривні, але їх розмір залежав від курсу долара США.

4. Вважаючи такі умови договору споживчого кредитування такими, що порушують заборону щодо надання (отримання) споживчих кредитів в іноземній валюті заявник звернувся з відповідним позовом до районного суду м. . . Відмовляючи у задоволенні позову з підстави невідповідності спірного кредитного договору вимогам 3 абзацу частини 1 статті 11 Закону України „Про захист прав споживачів”, суд першої інстанції зазначив, що враховуючи те, що кредит надавався саме в українських гривнях і положеннями кредитного договору передбачено, що всі платежі повинні бути сплачені в гривнях, а не в іноземній валюті, із

зазначенням еквіваленту у доларах США, положення спірного кредитного договору наведену заборону не порушує. З висновками суду першої інстанції не погодився суд апеляційної інстанції, зазначивши, що визначення грошового еквіваленту зобов'язання не можуть застосовуватись у правовідносинах споживчого кредитування, оскільки визначення валюти договору та платежу у прив'язці до іноземної є порушенням прав споживача на отримання кредиту відповідно до національного законодавства у національній валюті. Скасовуючи рішення суду апеляційної інстанції Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних та кримінальних справ зазначив, що визначення еквіваленту зобов'язання в іноземній валюті відповідає положенням ст.533 ЦК України.

5. За результатами аналізу судових рішень у подібних правовідносинах вбачається, що суди по різному тлумачать заборону споживчого кредитування в іноземній валюті:

Свалявський районний суд Закарпатської області у рішенні від 30.01.2015 р. по справі № 306/3299/14-ц та Охтирський міськрайонний суд Сумської області у рішенні від 24.04.2015р. по справі № 583/725/15-ц дійшли висновку, що визначення еквіваленту зобов'язання в іноземній валюті у договорі про надання споживчого кредиту свідчить про фактичне кредитування в іноземній валюті.

Київський районний суд міста Одеси у рішенні від 26.02.2016р.у справі № 520/16461/15-ц дійшов висновку, що 16 жовтня 2011 року вступив у силу Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання відносин між кредиторами та споживачами фінансових послуг», згідно з яким ч. 1 ст. 11 Закону України «Про захист прав споживачів» було доповнено абзацом третім, відповідно до якого надання (отримання) споживчих кредитів в іноземній валюті на території України забороняється. Оспорюваний правочин укладено за дії заборони надання (отримання) споживчих кредитів в іноземній валюті, а тому умови кредитного договору про визначення валюти платежу за обмінним курсом в еквіваленті до долара США суперечать ч. 1 ст. 11 Закону України «Про захист прав споживачів». Крім того, суд зазначає, що фактично в графіку погашення кредиту всі значення використано саме в доларах США.

Апеляційний суд Житомирської області у своїй ухвалі від 26 жовтня 2015 року у справі № 296/6409/15-ц погодився з висновками суду першої інстанції, що абз.3 ч.1 ст.11 ЗУ „Про захист прав споживачів” прийнятий з метою мінімізації фінансових ризиків споживачів за споживчими кредитами, тому положення ч.2 ст.524 ЦК України щодо визначення грошового зобов'язання в іноземній валюті не можуть застосовуватись у правовідносинах споживчого кредитування, оскільки визначення суми кредиту та платежів за зобов'язаннями в еквіваленті порушують права споживача на отримання кредиту відповідно до законодавства в національній валюті

Апеляційний суд міста Києва у своєму рішенні від 23 грудня 2015 року у справі № 755/1528/15-ц зазначив, що залежність суми, яка підлягає поверненню у рахунок боргу за договором кредиту від курсу іноземної валюти є зевуальованою формою валютного кредиту, що заборонено законом.

Апеляційний суд Закарпатської області в ухвалі від 28.01.2016 року по справі №308/6643/15-ц зазначив, що застосування еквіваленту в доларах США при сплаті щомісячних платежів за Кредитним договором не порушує ст. 11 Закону України «Про захист прав споживачів».

Вищий спеціалізований суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ в ухвалі від 28.10.2015р. по справі 6-15224св15 дійшов наступного висновку: „16 жовтня 2011 року вступив у силу Закон України від 22 вересня 2011 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання відносин між кредиторами та споживачами фінансових послуг», згідно з яким ч. 1 ст. 11 Закону України «Про захист прав споживачів» було доповнено абзацом третім, відповідно до якого надання (отримання) споживчих кредитів в іноземній валюті на території України забороняється.

Оспорюваний правочин укладено за дії заборони надання (отримання) споживчих кредитів в іноземній валюті, а тому умови кредитного договору про визначення валюти платежу за обмінним курсом в еквіваленті до долара США суперечать ч. 1 ст. 11 Закону України «Про захист прав споживачів», що правильно враховано судом апеляційної інстанції.”

У інших справах суд касаційної інстанції по іншому тлумачив відповідну норму, зокрема в ухвалі від 25.02.2016р. по справі № 6-38609ск15 суд дійшов наступного висновку: Суд першої інстанції, відмовляючи у задоволенні позовних вимог, з висновком якого погодився й апеляційний суд, на підставі належним чином оцінених доказів, поданих сторонами (ст. ст. 57, 212 ЦПК України), правильно встановив характер правовідносин сторін у справі та застосував норми матеріального права, які їх регулюють, врахував, що

2

положення чинного законодавства, хоч і визначають національну валюту України - гривню, як єдиний законний платіжний засіб на території України, не містять заборони на вираження у договорі грошових зобов'язань в іноземній валюті, визначення грошового еквівалента зобов'язання в іноземній валюті, а також на здійснення розрахунків за зобов'язанням, визначеним грошовим еквівалентом в іноземній валюті; при цьому судами правильно зазначено, що підписавши Загальні умови кредитування ОСОБА_4 підтвердив, що ТОВ належним чином ознайомив його із інформацією, передбаченою ст. 11 Закону України «Про захист прав споживачів» та Правилами надання фінансових послуг (кредитів), затверджених відповідачем.

Крім того апеляційним судом також вмотивовано відхилено посилання заявника на те, що кредитний договір суперечить положенням ч. 1 ст. 11 Закону України «Про захист прав споживачів», згідно яких надання (отримання) споживчих кредитів в іноземній валюті на території України забороняється, оскільки згідно умов кредитного договору кредит надавався позичачу в українській грошовій одиниці – гривнях, у сумі і в договорі та графіку погашення кредиту обумовлено про те, що усі платежі за кредитним договором повинні бути сплачені в гривнях.

6. Заявник вважає, що різне розуміння судами змісту положень абзацу 3 частини 1 статті 11 Закону України „Про захист прав споживачів” фактично позбавило його можливості захисту своїх прав як споживача кредитних послуг у судовому порядку.

7. Заявник вважає, що воля законодавця під час встановлення заборони щодо надання/отримання споживчих кредитів у іноземній валюті насамперед була спрямована на захист споживачів кредитних послуг від знецінення національної валюти відносно іноземних, оскільки дохід громадян України здебільшого не залежить від курсу іноземних валют та отримується у національній грошовій одиниці – гривні.

В свою чергу визначення зобов'язання за договором про надання споживчого кредиту в іноземній валюті з наступним визначенням суми, що підлягає сплаті у національній грошовій одиниці виходячи з курсу відповідної іноземної валюти фактично нівелює таку заборону і має для споживача наслідки аналогічні з отримання кредиту в іноземній валюті.

8. До висновку щодо неможливості вираження зобов'язань за договором про надання споживчого кредиту за умови дії заборони на надання/отримання споживчого кредиту в іноземній валюті можливо дійти при системному тлумаченні цієї норми з іншими положеннями цивільного законодавства.

Так положення ст.ст. 1054,1046, 1049 Цивільного кодексу України встановлюють зобов'язання позичальника повернути кредиту таку ж саму суму, яка була надана попередньо йому в кредит. Аналогічна вимога встановлена і ч.1.ст.11 Закону України „Про захист прав споживачів”.

Як встановлено абз. 6 ч.4 ст. 11 ЗУ „Про захист прав споживачів” у договорі про надання споживчого кредиту зазначається детальний розпис сукупної вартості кредиту для споживача (у процентному значенні та грошовому виразі) з урахуванням відсоткової ставки за кредитом та вартості всіх послуг, пов'язаних з одержанням, обслуговуванням, погашенням кредиту та укладенням договору про надання споживчого кредиту.

Згідно з ч. 2 ст. 627 Цивільного кодексу України у договорах за участю фізичної особи – споживача враховуються вимоги законодавства про захист прав споживачів. Відповідно до ст. 2 Закону України „Про захист прав споживачів” законодавство про захист прав споживачів складається з цього Закону, Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України та інших нормативно-правових актів, що містять положення про захист прав споживачів.

З метою реалізації положень ст. 11 Закону України „Про захист прав споживачів” Постановою Національного банку України № 168 від 10.05.2007 р. було затверджено Правила надання банками України інформації споживачу про умови кредитування та сукупну вартість кредиту. Як зазначено у п.1.1. цих правил їх розроблено з метою захисту прав споживачів під час укладення договорів про надання споживчих кредитів, запобігання завданню споживачам моральної чи матеріальної шкоди через надання свідомо недостовірної чи неповної інформації. Пункти 3.2. та 3.3. цих Правил визначають вимоги до детального розпису сукупної вартості кредиту, а саме:

1. наявність графіку платежу в розрізі сум погашення у розрізі сум погашення основного боргу, сплати процентів за користування кредитом, вартості всіх супутніх послуг, а також інших фінансових зобов'язань споживача за кожним платіжним періодом.

2. наявність сукупної вартості кредиту з урахуванням процентної ставки за ним, вартості всіх супутніх послуг та інших фінансових зобов'язань споживача, які пов'язані з отриманням, обслуговуванням і погашенням кредиту, а також зазначити її в процентному значенні та в грошовому виразі у валюті платежу за кредитним договором.
3. зазначення сукупної вартості кредиту у вигляді реальної процентної ставки, при розрахунку якої зокрема враховуються: чиста сума виданого кредиту, сума коштів, які споживач сплачує та/або іншим особам за кредитом.
4. зазначення сукупної вартості кредиту у вигляді абсолютного значення подорожчання кредиту (у грошовому виразі), розрахунок якого здійснюється шляхом підсумовування всіх платежів (проценти за користування кредитом, усі платежі за супутні послуги, пов'язані з наданням кредиту, його обслуговуванням і погашенням), здійснених споживачем як на користь банку, так і на користь третіх осіб під час отримання, обслуговування та погашення кредиту.

Заслужує на увагу також і положення ч.5 ст. 11 Закону України „Про захист прав споживачів”, яким до несправедливих умов договору про надання споживчого кредиту віднесено умови, які передбачають зміну витрат споживача за договором крім відсоткової ставки. При аналізі ці їх норми слід врахувати, що витратами споживача є платежі здійснені у валюті платежу.

9. Наведені норми цивільного законодавства дозволяють дійти висновку, що у кредитних правовідносинах зобов'язання має бути визначене у валюті платежу, а у правовідносинах за договором про надання споживчого кредиту, з урахуванням абзацу 3 частини 1 статті 11 Закону України „Про захист прав споживачів” має бути виражене виключно у національній грошовій одиниці України - гривні

Висновки

10. Таким чином, проведений юридичний (конституційно-правовий) аналіз абзацу 3 частини 1 статті 11 Закону України „Про захист прав споживачів” та практики його правозастосування доводить, що наведена норма права вимагає невідкладного офіційного тлумачення Конституційним Судом України. Таке тлумачення повинно сприяти тепер та в подальшому більш точному та адекватному виконанню його вимог, глибокому розумінню його правових цілей.

11. На наше переконання, за допомогою офіційного тлумачення мають бути, в першу чергу, одержані відповіді на такі актуальні запитання:

а) чи поширюється заборона надання (отримання) споживчих кредитів в іноземній валюті на території України встановлену абзацом 3 частини 1 статті 11 Закону України „Про захист прав споживачів” на визначення грошового еквіваленту зобов'язань за договором про надання споживчого кредиту в іноземній валюті в порядку встановленому ст.ст. 524, 533 Цивільного кодексу України;

Перелік документів і матеріалів, що додаються:

1. Витяг абзацу 3 частини 1 статті 11 з Закону України „Про захист прав споживачів” від 12.05.1991., № 1023-XII – ВР (Відомості Верховної Ради УРСР, 1991, № 30 (23.07.91), ст. 379), із змінами і доповненнями внесеними Законом України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання відносин між кредиторами та споживачами фінансових послуг” від 22.09.2011р. (Відомості Верховної Ради України, 2012, № 21 (25.05.2012), ст. 197)
2. Копія рішення районного суду м. від 06 травня 2015 року у справі
3. Копія рішення Апеляційного суду області від 24 червня 2015 року у справі
4. Копія ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ від 16.12.2016 року у справі 6-22725св15.
5. Копія рішення Свалявського районного суду Закарпатської області від 30.01.2015р. у справі № 306/3299/14-ц (номер ЄДРСР 42569886).
6. Копія рішення Охтирського міськрайонного суду Сумської області від 24.04.2015р. по справі № 583/725/15-ц (номер ЄДРСР 43839135).
7. Копія рішення Київського районного суду міста Одеси від 26.02.2016р.у справі № 520/16461/15-ц (номер ЄДРСР 56415427).
8. Копія ухвали апеляційного суду Житомирської області від 26 жовтня 2015 року у справі № 296/6409/15-ц (номер ЄДРСР 52962377).
9. Копія ухвали апеляційного суду Києва від 23 грудня 2015 року у справі № 755/1528/15-ц (номер ЄДРСР 54583128).
10. Копія ухвали апеляційного суду Закарпатської області від 28.01.2016 року по справі №308/6643/15-ц (номер ЄДРСР 55555447)

11. Копія ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 28.10.2015р. по справі 6-15224св15 (номер ЄДРСР 53278849).
12. Копія ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 25.02.2016р. по справі № 6-38609ск15 (номер ЄДРСР 56128793).

. 12 серпня 2016 року

В.В. Єрошов